

DEEL I Wijsgerige visies op geweld	17
<i>Hoofdstuk 1</i> Een filosofische zoektocht	19
A Drie ontdekkingen	19
B De gewelddadige tijdgeest	21
C Filosofie als zelfonderzoek	23
D Met alle geweld?	24
E Zuid-Afrika als microkosmos	27
<i>Hoofdstuk 2</i> Filosofie tussen krant en roman	31
A Een week van geweld	31
B Een wereld van angst	33
C Reflectie op geweld	35
D De plaats van de roman	37
E De vele bronnen en gezichten van het geweld	39
<i>Hoofdstuk 3</i> Vraagstelling en indeling: een leeswijzer	45
A Zes perspectieven	45
B Het doel-middelschema	45
C Structureel geweld -	46
D De strijd om erkenning	47
E Het wij/zij-denken	48
F Wie zijn de daders?	49
G Moraal en politiek	50
H Rechtvaardige oorlogen en humanitaire interventies	50
I Mimetische begeerte en zondebokmechanisme	51
J De dierlijke natuur van de mens	52
K Preliminare vragen	53
DEEL II Preliminare opmerkingen: geschiedenis, definitie en afbakening van geweld	5s
<i>Hoofdstuk 4</i> Een geschiedenis van geweld	57
A De aaibaarheidsfactor	57
B Toegenomen gevoeligheden	59
C Pijn en trauma	61
D Toegenomen geweld?	63
<i>Hoofdstuk 5</i> Op zoek naar een definitie	69
A Het tegengestelde van geweld	69
B Woorden en daden	70
C Taal en geweld	70
D De actuele discussie	72
E Een politieke oppositie	74
F Symbolisch en structureel geweld	75
G Natuurgeweld	77
H Een definitie	77
<i>Hoofdstuk 6</i> Belang en bereik van een definitie	79
A Taak van de filosoof	79
B Definities in soorten en maten	81
C De intentie	82
D Verbaal geweld en vrijheid van meningsuiting	84
E Bouwers en vernietigers van bruggen	89
F Het behoud van de wereld	91
G Roof en braak	92

H	Het publieke en het private domein	94
	<i>Hoofdstuk 7 Geweld en het kwaad</i>	97
A	De les van de literatuur	97
B	Mimese en moraal	99
C	Gevaarlijke teksten	101
D	Begrijpen en bestrijden	105
E	Gevaarlijke denkers	107
	DEEL III Geweld als middel	113
	<i>Hoofdstuk 8 De krijgskunst</i>	115
A	Over de oorlog	115
B	De formule	116
C	Doelen en middelen in de oorlogsstrategie	119
	<i>Hoofdstuk 9 Oorlog en vrede: een literaire visie</i>	121
A	Het militaire handwerk	121
B	De anti-Von Clausewitz	122
C	Meer dan een middel	123
D	De rol van de moraal	124
E	Het wij/zij-denken	124
F	De strijd om erkenning	125
G	De zondebok	125
H	De menselijke natuur	126
I	Geweldloosheid	127
J	Fatalisme en Fortuna	128
K	Koud en warm geweld	129
	<i>Hoofdstuk 10 Hannah Arendt: maakbaarheid en politiek</i>	133
A	De vos en de egel	133
B	<i>Poièsis</i> en <i>praxis</i>	134
C	De lof van Athene	134
D	Plaats en rol van de tragedie	136
E	Een modern vooroordeel	138
F	Macht en geweld	139
G	Actualiseringen	141
H	Heiligt het doel de middelen?	142
	<i>Hoofdstuk 11 De staat van geweld</i>	145
A	De wijsgerige traditie: tussen Arendt en Hobbes	145
B	De vervloekte staat	150
C	De ambivalente staat: geschiedenis en filosofie	155
D	Goed dat er politiek is?	160
E	Mislukte staten	168
F	De staat van veiligheid	175
	<i>Hoofdstuk 12 Idealen en blauwdrukken</i>	181
A	De miskende keizer	181
B	Te hoge doelen	182
C	De utopie	183
D	Hitlers hoge doel	184
E	Dierenbevrijding als doel	185
F	Duyvendaks doelen	186
G	Islamisme en terrorisme	189
H	Rationele en irrationele doelen van terrorisme	192

DEEL IV Structureel geweld en terrorisme	197
<i>Hoofdstuk 13 After the Terror</i>	199
A Het perspectief van de utopie	199
B Een omstreden boek	203
C De inhoud	204
<i>Hoofdstuk 14 Weerwoord en discussie</i>	211
A Een politiek-correcte argumentatie	211
B Moraal en politiek	214
C Het postulaat van de maakbaarheid	217
<i>Hoofdstuk 15 Humanisme en broederschap, terrorisme en terreur</i>	221
A Drie Parijse denkers	221
B Actuele invullingen	225
C Heidendom en goedheid	228
DEEL V De strijd om erkenning	233
<i>Hoofdstuk 16 Een universeel principe</i>	235
A Gebrek aan erkenning	235
B Zinloos geweld	236
C Cultuurgerelateerd geweld	237
D Eerethiek	238
<i>Hoofdstuk 17 Het filosofisch begrip erkenning</i>	241
A Hegel als uitgangspunt	241
B Hegel-Kojève-Fukuyama	242
C Hegel-Honneth	244
<i>Hoofdstuk 18 Mythische verhalen</i>	249
A Oedipus	249
B De wrok van Achilles	250
C Kaïn en Abel	250
<i>Hoofdstuk 19 Erkenning en/of mimetische begeerte</i>	253
A Interpretatiegeschiedenis van een tekst	253
B Twee interpretaties	254
C Augustinus: goede en kwade navolging	254
D Navolging als neutraal principe	256
E Het raadsel opgelost?	257
<i>Hoofdstuk 20 Bevrijdend geweld?</i>	259
A Geweld als therapie	259
B Marx en Engels	260
C Sartre	263
D Een prediker van geweld	265
E Fanon	266
F Martin Luther King	268
G Psychische gevolgen van geweld	269
<i>Hoofdstuk 21 Hiërarchie en gelijkheid</i>	271
A Het perspectief van de Verlichting	271
B <i>Homo hierarchicus</i>	272
C De botsing van moderniteit en traditie	273

D	Occidentalisme en fundamentalisme	275
E	Oordelen en begrijpen	276
<i>Hoofdstuk 22 Sekse en geweld</i>		277
A	De traditionele plaats van de vrouw	277
B	Empirische gegevens	278
C	Fundamentalisme en terrorisme	280
D	De massamoord op vrouwen: actuele stemmen	281
E	Huiselijk geweld	284
F	Het slagveld van de seksualiteit	285
G	Twee wijsgerige-misvattingen	288
H	Vrouwen en oorlog	292
I	Vrouwen en kinderen eerst	294
J	Beelden van geweld	296
<i>Hoofdstuk 23 Het geweld van de filosofie</i>		301
A	De grotmythe	301
B	Open en gesloten samenlevingen	301
C	Geweld en metafysica	305
D	Verdediging en lof van de wijsbegeerte	309
DEEL VI De eeuwige barbaren		311
<i>Hoofdstuk 24 Wij/zij</i>		313
A	Het vaderlandse ontwaken	313
B	Botsing van culturen?	315
C	De teloorgang van Joegoslavië	316
D	De evolutie van immuunsystemen	319
E	Grieken en barbaren	320
F	De noodzaak van een vijand	321
G	Angst en globalisering	321
<i>Hoofdstuk 25 Religie en geweld</i>		323
A	De strijd der stamgoden	323
B	Hermeneutiek en geschiedenis	325
C	Monotheïsme en geweld	326
D	Kruistochten	328
E	De grote angst	330
F	Islam en geweld	331
G	Angst en identiteit	333
<i>Hoofdstuk 26 Natiestaat en nationalisme</i>		335
A	Klasse en natie	335
B	Sterven voor de natie	337
C	De natiestaat als modern verschijnsel	338
D	Twee soorten nationalisme	340
E	De ideologie van het nationalisme	341
<i>Hoofdstuk 27 Genocide</i>		345
A	Het begrijpen van het onvoorstelbare	345
B	De Holocaust	346
C	Hutu's en Tutsi's	346
D	Dehumanisering	347
E	Zuiverheid en zuiveringen	348
F	Moderniteit en genocide	349
G	Conformisme	350
H	De mimetische kracht van geweld	352

I	Vrijheid en determinisme	354
	<i>Hoofdstuk 28</i> Carl Schmitt: een filosofische stem	357
A	Een mijnenveld	357
B	Politieke theologie	359
C	Het principe van de politiek	361
D	Van theologie naar technologie	363
E	De nomos van de aarde	365
F	Kritiek en evaluatie	367
	<i>Hoofdstuk 29</i> J.M. Coetzee: een literaire stem	371
A	<i>Wachten op de barbaren</i>	371
B	De barbaar als noodzakelijk vijand	372
C	Wie zijn de barbaren?	375
D	Bestaan de barbaren?	376
	<i>Hoofdstuk 30</i> Tussen kosmopolitisme en politiek van erkenning	379
A	Het wij-denken	379
B	Kosmopolitisme	380
C	Identiteit en geweld	383
D	Romaneske tegenwerpingen	385
E	Verschillen zijn verdacht	388
F	Een politieke benadering	391
G	Naar een politiek van erkenning?	393
H	Het kantiaanse probleem	395
	DEEL VII De banaliteit van geweld	399
	<i>Hoofdstuk 31</i> Psychologie en filosofie	401
A	Het mysterie	401
B	De psychologisch wortels van het kwaad	402
C	Eichmann in Jeruzalem	407
D	Een doorsneepersoon	408
E	Contingentie en vrijheid	410
F	Slechte dictators?	412
	<i>Hoofdstuk 32</i> Daders in de Holocaust: monsters of normale mensen?	415
A	Gehoorzame daders	415
B	De macht van de ideologie	416
C	De conformistische dader	418
D	Een multifaèloriële verklaring	419
	<i>Hoofdstuk 33</i> Terrorisme	421
A	Adolf Eichmann en Osama bin Laden	421
B	Wat bezielt de zelfmoordterrorist?	422
C	Rood geweld en moslimgeweld	424
D	Vissen in het water	424
	<i>Hoofdstuk 34</i> De folteraar	427
A	Een getuigeverslag	427
B	Martelingen, het zijn mensen waar het over gaat	429
C	Achtergronden	432
D	De actualiteit	435
	<i>Hoofdstuk 35</i> Banalisering van geweld?	437
A	Mohammed B. en Adolf Eichmann	437

B	Mijn artikel over geweiduit 1994	437
C	De Eichmann in onszelf	440
D	Het perspectief van het slachtoffer	441
E	De rol van de tijd	443
F	De bescherming door instituties	444
G	Conclusie	445

DEEL VIII Moralisering van geweld 447

Hoofdstuk 36 Moraal en politiek 449

A	De morele mens en de immorele maatschappij	449
B	Lof van de hypocrisie	452,
C	Het doel heiligt de middelen niet	454
D	De deugd van Rousseau	457

Hoofdstuk 37 Media en moraal 461

A	Mediatisering van de werkelijkheid	461
B	Een ambivalent proces	463

Hoofdstuk 38 Goed en kwaad als bronnen van geweld 465

A	De ambivalente deugd	465
B	Moorddadig idealisme	466
C	Een idealistische buitenlandse politiek?	469
D	Machiavellistisch idealisme	470

Hoofdstuk 39 Slachtofferschap 473

A	Gettonarcisme	473
B	Het lijden centraal	473
C	Het slachtoffer als moordenaar	475

Hoofdstuk 40 Wit en zwart 477

A	De apartheid voorbij	477
B	De les van de Tweede Wereldoorlog	479
C	Schurken en schurkenstaten	481

DEEL IX Van rechtvaardige oorlog naar humanitaire interventie 483

Hoofdstuk 41 Historische bronnen 485

A	Een bijna vergeten traditie	485
B	Het belang van de traditie	486
C	Griekse argumentaties	488
D	Romeinse rechtsregels	490
E	Joodse profetenverhalen	492
F	Evangelische geweldloosheid	493

Hoofdstuk 42 Augustinus: kerkvader en Romeins filosoof 495

A	Een rechtvaardige zaak	495
B	De juiste bedoeling	496
C	De juiste autoriteit	498
D	Proportionaliteit	500
E	Combattanten en non-combattanten	500
F	De leer van het dubbele effect	501
G	Actuele voorbeelden	502

Hoofdstuk 43 Hugo de Groot: humanistisch rechtsfilosoof 505

A	Twee methodieken	505
B	Historische context	506
C	Een eeuwig natuurrecht	508
D	<i>Ius ad bellum</i>	508
E	De weg van Walzer	509
F	Van rechtvaardige oorlog tot kruistocht	511
G	<i>Ius in bello</i>	513
 <i>Hoofdstuk 44</i> Humanitaire interventie		515
A	Nationale belangen en moraal	515
B	Een nieuw fenomeen	519
C	Het zedelijkste volk op vredesmissie	521
D	Moraal en politiek van de interventie: acht bedenkingen	524
E	<i>Ius post bellum</i>	529
 <i>Hoofdstuk 45</i> De moraal als blinde vlek		535
A	Ongemakkelijke feiten en vragen	535
B	Staatsterreur	538
C	Schemerlanden	541
D	Tussen Melos en Mytilene	547
 D E E L X Een cultuur van geweld: van zondebok tot schaarste		553
 <i>Hoofdstuk 46</i> Markies de Sade: afscheid van de menselijke natuur		555
A	Natuur en cultuur	555
B	Preliminare opmerkingen	556
C	Op zoek naar de goede natuur	558
D	Hobbes noch Rousseau	559
E	Het onmogelijke beroep op de natuur	565
F	De schrijver en zijn lezers	566
G	Fascinatie voor geweld	569
H	Sadistische mensen of sadistische daden?	573
 <i>Hoofdstuk 47</i> Hannah Arendt. ontkenning en verdringing		579
A	De stichting van de eeuwige stad	579
B	Andere stichtingsmythen	581
C	Erkenning/miskenning	584
D	De stichting van de staat Israël	586
E	Het geweld van het begin	588
F	Arendt en Benjamin	589
 <i>Hoofdstuk 48</i> Walter Benjamin: op weg naar een kritiek van het geweld		591
A	Een werk in quarantaine	591
B	Een spook	592
C	De verschrikking van het goddelijk geweld	593
D	Postscriptum: de verleiding ontleed	597
 <i>Hoofdstuk 49</i> René Girard: de zondebok als evolutionair en cultureel mechanisme		601
A	Een tussenstop	601
B	De oerscène	603
C	Het ontstaan van religie en cultuur	604
D	Jodendom en christendom	606
E	Moderniteit en geweld	607

F	Een theorie van alles?	609
G	Mimetisme en geweld	612,
	<i>Hoofdstuk 50 Een wereld van schaarste?</i>	617
A	Filosofische overvloed versus reële schaarste	617
B	Kaïn en Abel, landbouwer en herder	619
C	De malthusiaanse val	621
D	Je bent jong en je wilt wat	628
	DEEL XI Natuurlijke oorsprongen van geweld	635
	<i>Hoofdstuk 51 Filosofie en evolutie</i>	637
A	Sociale wetenschappen en biologie	637
B	De mythe van Protagoras	639
C	Humanisme	641
D	Wijsgerige antropologie	642
E	Het grote parlement der instincten	645
F	Dierlijke agressie en menselijk geweld: continuïteit of breuk?	647
	<i>Hoofdstuk 52 Konrad Lorenz: ‘Ganzen zijn tenslotte ook maar mensen’</i>	649
A	De naakte aap?	649
B	Agressie en geweld	650
C	Agressie als positief fenomeen	651
D	Van remming tot liefde	653
E	Van dierlijke agressie tot menselijke agressie en geweld	656
F	De mens als evolutionair misbaksel	658
	<i>Hoofdstuk 53 Je hebt meer wapens dan je denkt</i>	661
A	Gelijk en ongelijk van Lorenz	661
B	Wapens doden geen mensen?	663
C	Een cultuur van wapens	665
D	Gunther Anders: de geantiqueerdheid van de mens	668
	<i>Hoofdstuk 54 Dierlijk en menselijk geweld</i>	671
A	Literatuur en ethologie	671
B	Doelen en middelen van overlevingsmachines	671
C	Uiteindelijke en onmiddellijke doelen	677
D	Evolutionair-mediale verklaringen	681
E	Het zondebokmechanisme	682
F	De strijd om erkenning	683
G	De wij/zij-tegenstelling	685
H	Schaarste en mimetische begeerte	687
	<i>Hoofdstuk 55 Het morele dier</i>	691
A	Literair darwinisme	691
B	Twee literair-darwinistische interpretaties	693
C	Ethiek en evolutie	698
D	Moreel graaien	701
E	Het Westen en de rest	705
	EPILOOG Leven met geweld	707
A	De verleiding van Syracuse	707
B	De utopie van geweldloosheid	709
C	Indammen van geweld	711

D	Wennen aan geweld?	713
E	Menselijke universalia	715
F	De penis en het mes	718
G	Lof van het conflict	720
H	Morele onverschrokkenheid in tweevoud	723
	Dankwoord	7 ² 9
	Bibliografie	731
	Register	755